Idel-Ural

48—49 (54—55) **Tatar legionьnьŋ atnalьq gəzitəse** 5. Dekəbr 1943

Angliənen „irege“ nicek tormьşqa aşьrьla

Berləşkən plutokratlar həm bol'şeviklar, Məskəy konferensiəsennən soŋ, „jaŋadan tuu programmasь“ turьnda bik kyp syzlər səjlilər. Alar bəten jullar belən, çir jezendəge xalьqlarnь barь tik Angliə, Tөn jaq Amerika həm Sovetlar Sojuzь julbaşcьlьqь astьnda qьna keşelek dənjasь bəxetle kiləcəkkə ireşə alacaq, dip ьşandьrьrqa tьrьşalar. Şundьj syzlər belən alar kyptən inde dənja xalqьnьŋ başьn butьjlar. Monnan 25 jьl elekke kebek yk, bu şakallar xəzerdə pьcraq eş əstendə utьralar. Ləkin xəzer inde pərdə kytərelgənnən soŋ oçmax kyrenmi, barь tik cьnbarlьqta bulqan qurqьnьclь aclьq qьna kyrenə.

Inglizlər, bol'şeviklar belən berlektə, dənjaqa jəz jьllarqa suzьlqan qollьq həm afət tudьrьrqa telilər. Suqьş ozaq dəvam itkən sajьn bu xəl taqь da acьqьraq kyrenə. Hindstan, Kөnjaq Italiə, Tөn jaq Afrika həm Londondaqь vaqiqəlar bəten dənja jəhydlərenen səjer programmasьnьŋ acьq jəzen kyrsətələr. Əle bu qəbaxətlər, suqьştan soŋ dənjaqa cьqu belən başqa kyrneşlər tudьracaqbьz, diep millionnarca xalьqlarnь qəjeplilər.

Angliənen informatsiə bjurosь, Hindstanda ike million xalьqnьŋ actan ylyenə jul qujьluqa qaramastan, ul şarlatannar əle haman „irek həm fəqirlek“ turьnda qajqьrtqan bulьp səjlərgə batьrcьlьq itələr. Britaniə jəz jьldan artьq inde Hindstan belən idarə itə. Şuşь vaqьt əcendə alar 400 million keşene aclьqtan saqlap qala almaqan bulьrlar idemeni? Juqalar bu suqьşta aclьqnь fajdalanalar. Bu kapitalistlar yzlərenen idarə itycelegen stabilləştery əcen qorur xalьqnь aclьqta həm fəqirlektə totarqa tьrьşalar.

Bəten dənja kyləmendə qollьq tudьru əcen nigez salucь bu kapitalistlar, yzlərenen totqan jullarьnda artьq dərəçədə rəximsez ikənleklərən kyrsətələr. Monь kyrsəty əcen Lebava çanь şahit bulьp tora. Fransiə jьqьlqannan soŋ, beritlar həm golislar Libavadaqь həm Seriədəge Fransiə mandat koloniəsenə hөçym ittelər. Alar xalьqlarqa məstəqillek vəqdə itkənnər ide. Ləkin alar anьŋ urnьna səjasi dispotizm qьna urnaştьrdьlar. Lebavanьŋ bəten əlkələrendə qomuni eş taŋaular dəvam itə. Kөn jaq Lebavada baş kytərdelər. Lebavadaqь bu səjasət, Angliə soldatlarьna, lord həm jəhydlərnen aqca maqsatlarь əcen genə kerəşkənleklərən bik acьq kyrsətə.

Ləkin alarnьŋ jəzlərə kyptən acьldь inde. Bol'şeviklar, Angliə həm Amerika belən berlektə, bəten dənja xalqьn jəhyd qollьqьna bujsьndьrьrqa telilər. Germaniə bu illərgə qarşь yzenen kөcle qoralьn kytərde həm alarnьŋ mujnьn sьndьrmьj torьr, bu qoral quldan təşməjəcək.

Divizia komandirь major Frans qatь suqьşlarda qatnaşqan german tankьь janьnda

Japonnarnьŋ jaŋa uŋьşlarь

Japoniənen dingez ocqьclarь 19 həm 20 nce nojəbrdə Mono həm Torokino atаularьn (Solomon atаularь tərkemennən) qatь bombaqa tottьlar. Nətiçədə kyp sanda nьqьtьlqan punktlar çimerelgən həm bu ataular janьnda qalqan jək kimələre zararlanqannar. 21 həm 22 nce nojəbrdə Japoniənen dingez ocqьclarь yzlərenen hөçymnərən qabatlap. bu ataulardaqь Amerika pozitsiələrenə bombalar taşlaqannar.

Japoniə imperator stafkasьnьŋ xəbər ityenə qaraqanda, Japoniənen dingez ocqьclarь Zilberta ataub janьndaqь Amerika suqьş flotь quşьlmasьna jaŋadan ike mərtəbə hөçym jasaqannar. Nətiçədə biş avianoses həm ike krejser batьrьlqan.

„Italiə içtimaqi çəmhyriəte“

Italiə ministrlar Sovetьnьŋ qərarьna tajanьp. milli-çəmhyriət dəvləte 1 nce dekəbrdən „Italiə içtimaqi çəmhyriəte“ dip isemlənə başlьj. Berləşkən eş frontь tudьrьlacaq. Şulaj uq texnika həm sənqət berləşterelə. Annan başqa xezmət dəftərcelere də kertelәcək.

Serbiə kyŋellelәre

Serbiənen ministr-prezidentь general Nedic Serbiə kyŋellelərenen barlьq bylekləre belən də komandalьq ityne yz əstenə alqan. Nedic kommunistlarqa qarşь barlьq kөce belən kөrəşergə qarar birgən. Serbiə kyŋellelərenen sanь ysəcək.

Laval'nьŋ notьqь — bol'şevizmqa kisəty jasau

Fransiə xөkymətenen şefь Laval' şəhər başlьqlarь qarşьnda notьq səjlədе. Ul bol'şevizm qurqьnьcь turьnda kisəty jasadь. Əgərdə Sovetlar Sojuzь yzenen xөkymətendə bol'şevizmnь jaqlьj ikən, bu barь tik şul il əcen genə xas. Laval' Fransiədə bol'şevizmnь buldьrmau əcen bəten carlarnь kyrəcək.

D-r Gebbels notьqь

28 nce nojəbrdə, Berlində, Hitler jəşlərenen qadəttəge bəjrəme ytkərelde. Çьlьşta jəşlərnen çitəkcese Aksman həm dəvlət ministrь d-r Gebbels notьq səjlədelər.

D-r Gebbels, doşmannьŋ ojatsьz həm keşeleksez terrorь Germaniənen xərbi əxlaqьn sьndьrunь kyzdə tota, — dip belderde. Germaniəne suqьş qьrlarьnda çiŋərgə kөcsez bulqan doşman, tьnьc xalьqqa qarşь qajət tə qatь terrorqa kycep, şul jul belən çiŋygə ireşergə teli. Əgərdə berence dənja suqьşьnda Angliə aclьq colqanьşь qullanьr, xatьn-qьzlar həm balalar belən suqьşqan bulsa, xəzer ul tьnьc xalьqqa qarşь fosfor həm minalar belən suqьşa. Doşman, toraq jortlarьn, cirkəy həm xastaxanələrne betery julь belən kapitulətsiəgə ireşy, nətiçədə Germaniəne talap, anьŋ xalqьn məçbyri eşlərgə ozatuqa ireşergə əmetlənə. German xalqь ismennən bulqan kebek yk, Germaniənen baş şəhəre xalqь ismennən, — dip belderde d-r Gebbels, — min bu eş ber qajcan da bulmajacaq dip əjtə alam. London mətbuqatь, Berlin xalqьnьŋ yzen-yze totuь suqьşnь xəl itər dip raslьj. Alaj bulsa inde ul qərar birelgən. Cөnki bytən zarar kyrgən şəhərlərdəge kebek yk Berlin xalqь da terrornь zur batьrlьq belən kicerə.

Angliənen suqьşnь alьp barudaqь qurqaq həm qəbaxət metodlarьn bəten dənja ber taubştan qəjepli.

German xalqь, — dip basьm jasap əjtte Gebbels, — ьşanьrqa məmkin, Angliənen hava hөçyme əcen, annan yc alu xəzerlege bujьnca kenen-tөnen qьzu eş alьp barьla.

German xalqь doşmannьŋ terrorьna jandьrьp ala torqan kyrə almaucьlьq belən çavap birə. Ul kөnnən-kөn səqəte jaqьnajucь yc alu teləge belən jana. Bəten german millətə, zararlanqan şəhərlərdə xalьqqa jardəmgə aşьqьp. armьj-talmьj eşli.

German xalqь çiŋygə lajьqlь həm ul aŋa ireşer. Xəzerge kөn bik aьr həm şul uq vaqьtta german tarixьnda iŋ bөjek bulьp sanala.

Suqьş xəbərləre

Germaniə juqarь komandalьqьnьŋ soŋqь məqlumatlarьna qaraqanda, suqьş qьrlarьndaqь xəl tybəndəgecə:

Kerc həm Qьrьmdaqь suqьşlar fəqət çirle təstə genə. Sovetlarqa Kerctəge yzlərenen kyper aldь nьqьtmalarьn kinəjtergə də, Perekopta alqa kitərgə də turь kilmədə.

Bol'şeviklar **Nikopol** kyper aldь dьqьtmalarьna **Dneprnьŋ** zur borьlьşьnda unьşsьz hөçymnəren dəvam itterələr.

Kremencuktan kөn jaqtaraq həm **Cerkass** janьnda german saqlanu sьzьqьna ytep kergən doşman bylekləre belən suqьşlar bara.

Kief rajonьnda german qarşь hөçyme. hava şartlarьnьŋ nacar bulьuna qaramastan. uŋьşlь nətiçələrgə ireşte. Bol'şeviklar 100 kilometr kөncьqьşqa taban. 50 kilometr tөn jaqqa taban alьp taşlandьlar. Bu rajonda nojəbrnen 9 nan 28 enə qədər dəvam itkən suqьşlar nətiçəsendə bol'şeviklar: 20 000 ytərelgən. 4800 əsir təşkən keşeləren. 603 tank. 1505 tup, 1042 uqatqьc. 275 granatatqьc həm 554 tankka qarşь atu tuplarьn juqalttьlar.

Korosten janьnda german qəskərləre bol'şeviklarnьŋ zur kөclərən colqap aldьlar həm juq ittelər. Korosten əcen bulqan suqьşlarda doşmanqa zur juqaltular jasaldь.

Gomel' rajonьnda Sovet qəskərləre tirən eckə kerylərə nətiçəsendə bu şəhər germanlьlar tarafьnnan qaldьrьldь həm Pripət'kə taban tartьldьlar.

German komandalьqьnьŋ 29 ncь nojəbrdə xəbər itye bujьnca. Sovetlarnьŋ Kremencuktan kөn jaqtaraq ytep kergən rajonьnda ajruca qatь suqьşlar bulьp ytte. Qьzьllarnьŋ hөçymnəre kire qajtarьlqannan soŋ. ajrьm urьnnarda german qəskərləre qarşь hөçymgə kyctelər. Qatь suqьşlar şulaj uq frontnьŋ **Cerkass, Kief** həm **Korosten'** byleklərendə də bulьp uzdьlar. Kief janьnda german qarşь hөçyme unьşlь alqa barьnda dəvam itte.

Kөn jaq Italiədə. frontnьŋ kөncьqьş əleşendə. suqьş xərəkətləre jaŋadan janlandьlar.

*

Kөncьqьş frontьnda qatь suqьşlar, saqta bulqan german suqьşcan kөclərenen ike jynəleştə: Zitomir həm Krivoj Rog jynəleşlərendə quətle hөçymnəre arqasьnda. syŋ. frontnьŋ nьqьь həm qьşqь kampaniəgə kycy bilgese astьnda toralar. Nindi də bulsa operatif nətiçələr jasarqa xəzergə məmkin tygel.

Qomumi jomqaqlar tybəndəgecə:

1. German qəskərləre Sovet hөçymennən tajьp əlgerdelər. suqьş qьrьn qьsqartьp, kirək saq kөclərən buldьrdь həm aktif xərəkətlərgə xəzer.

Bol'şeviklar qullarьnda bulqan

Germaniənen dingez nьqьtmalarь

4° Zeit. 55 62a
754a

bɵten rezerflardan fajdalandьlar həm buş məjdanqa iə buldьlar.

2. German qəskərenen ruxь elekkecə juqarь.

3. Germaniə qulь astьnda qomumi Jevropanьn quətle xərbi-iqtisadi сьqanaqь qala.

4. Ildə acьqunьn ber tɵrle bilgeləre də juq.

Şulaj itep çinynen tɵp terəkləre ber nicek tə qaqşatьlmaslьq.

Polkovnik
Alief

Sovet generalьnьn qacuь

Pskovta сьqa torqan „Vatan ɵcen“ gəzitəse (N- 258) Stokhol'mda Vaşingtonnan alьnqan xəbərne basьp сьqardь. Bu xəbər bujьnca, Sovetlarnьn AQŞ taqь xərbi həjəte çitəkcese general-lejtenant Aleksej Gotovsef Sɵvet ilcelege binasьnnan qacqan. Sovet ilcese ytenece bujьnca nьqlь ezləygə kereşkən Amerika politsiəse Gotovsefnь Meksikada tapqan. Sovet xɵkyməte, Gotovsefqa SSSR qa qajtьrqa bojьru səbəple, ul Vaşingtonnь qaldьrqan həm Meksikaqa qacqan.

Yzenen ilenə jana qajtmaucь, Sovetlarnьn xərbi həj'əte əqzalarьna, əngəmə vaqьtlarьnda, bol'şeviklarnьn Germaniəgə qarşь suqьş dəvam itterylərе fajdasьz, dip ber nicə tapqьr beldergən. Qьzьl Armiənen məqlym unьşlьqlarьna qaramastan, Stalin suqьşnь barьber ottьracaq, — digən.

Məskəygə caqrьluь, şuşь sɵjləylərе belən bəjləngən buludan qurqьp, HKVD nьn eşləy jullarьn jaxşь belgən general Sovetlar belən yzenen bəjləneşen ɵzərgə həm Meksikada qalьrqa qərar birgən.

Amerika xalqь jəhydlərgə qarşь

Amerikanьn „Forcjun“ isemle məçmuqasь yzenen uqucьlarь arasьnda „Bygengenen in mɵhim məs'ələlərenə Amerika xalqьnьn mɵnəsəbəte“ məyzuqenə soraular taratqan ide. Şul soraularnьn berse: „Yzegeznen tɵp ilegezdə nindi də bulsa ber içtimaqi tɵrkemnen çəberen yzegezdə tojmьjsьzmь? Seznen fikeregez bujьnca, başqalar xisabьna kɵn ityeelər jəşəmilərme? Uqucьlarnьn ɵctən bere bu soraularqa unaj çəvap birgən. Uqucьlarnьn 21 % tь jəhydlərne „çəberləyceler“ dip ataqan. 16 % tь kapitalistlarnь „çəberləyceler“ dip ataqan. Qajber eşcelər „çəberləyceler“ dip profsojuzlarnь ataqannar.

SSSR da aclьq

„Izvestiə“ gəzitəsenə Sovet tьjlьnьn nacar xəldə buluь turьnda zarlanьp jazqan baş məqalə urnaştьrqannar. Kolxoz qьrьnnan çinap alьrqa eşce kɵce bulmaqanlьqtan, bu jьlqь unьşnьn xərap buluь turьnda firqənen rəsmi ojьşmasь tauьş quptara. Bu məqalədən, Sovet tьjlьnda unьş çinau məs'ələse ni qədər qiьn xəldə torqanь acьq kyrnep tora. Məqalədəge tarixi tɵs birep jazqan syzlər həm bulqan dɵresleklər monь acьqlьjlar. Bu xəlne bol'şeviklar yzləre də jəşermilər.

Bu syzlərne dɵresləy ɵcen, bez, „Izvestiə“ gəzitəsenen baş məqələsennən ɵzemtə kiterəbez:

„Kurgan ɵlkəsendə xəzergə qədər əle jartь million gektarqa jaqьn bɵrtekle aşlьq çinalmaqan. Ciləbe ɵlkəsendə 40 % qa jaqьn unьş sabaqtan audarьlmaqan. Kujbьjşef, Saratof həm Tɵn jaq Qazaqstan ɵlkələrendə kyp kenə ikmək çinalmaqan xəldə jata.

Igenne cabu eşenen aqrьn baruь unьşnьn qar astьnda qalu qurqьnьcьn tudьra. Kirof ɵlkəsendə 700 000 gektar, Gor'ki ɵlkəsendə — 600 000, Rəzan ɵlkəsendə — 300 000 gektar igen suqьlmaqan. Seber həm Volga bujь ɵlkələrendə ikməkne suqьp çinau eşe taqь da qurqьnьcьraq xəldə tora“.

Bol'şeviklarnьn bu tanularь çitərlek dərəçədə сьnbarlьqnь kyrsətergə çitə. Sovet ilendəge xalьqlar actan şeşengən ber vaqьtta, ilnen bɵten urnьnda igen çinalmaqan həm suqьlmaqan xəldə. Bu xəl yzegenə də Sovet auьllarьnda keşe bɵtkənlekne, bɵten teoretik jaqtan kyrsətylərgə qaraqanda da nьqraq isbat itə. Bɵten irlər, jəş ysmerlərdən başlap qartlarqa qədər, qəskərgə alьnqannar, jəisə xərbi zavodlarqa eşkə qujьlqannar. Xatьnnarnь kyp mərtəbələr başqa eşkə çinaqanlьqtan, auьllarnь xatьn-qьzlar xezməte kɵcennən fajdalanudan məxrym itte. Alda torqan qьşta bɵten ilne tujdьru ɵcen kirəkle bulqan unьşnь auьlda qalqan qarcьqlar həm balalar çinap ala almьjlar.

Şunarqa taqь Sovet kolxozlarьnьn auьl xuçalьqьndaqь texnika kɵcen juqaltqanьn ɵstərgə kirək. Sovet zavodlarь traktor eşləp сьqaru urnьna tanklar eşləp сьqaralar. Bu tanklar hər kɵn sajьn frontta Germaniə qəskərlərе tarafьnnan jɵzərləp-jɵzərləp juqqa сьqarьlьp tora. Şunьn ɵstenə MTS lardaqь maşinalar ɵcen azmьkypme sanda bulqan saqlьq maşina ɵleşləren də suqьş kirəgenə alьp beterdelər. Bɵten çirdə traktorcьlarnьn çiteşməye sizelə. Hər qajcan, in qьzu eş vaqьtьnda jaqu nərsələre çiteşmi. Kolxozcьlar igen çinau eşen babajlardan qalqan ьsul bujьnca — qul belən başqaralar.

Yzennən yze bilgele ki, şundьj sartlarda firqəle zurnalistlarnь ber nindi də şaman antlarь bu xəldən qotqara almajacaq. Şulaj uq bol'şevik bjurokratlarьnьn kɵcsezləngən həm çəfalanqan xalьqqa qarşь jьrtqьclarca qanlь hɵçymnəre də bu xəldən qotьluqa jardəm itə almajacaq.

Bol'şeviklar frontta qьna tygel, xətta il ecendə də ɵzeklekkə kerdelər. Alarnьn həlak buluь hic şiksez. Bol'şevizm ni qədər tiz beterelsə, şul qədər millionnarca xalьqnьn qɵmere qotqarьlьp qalacaq.

Tankka qarşь kerəş unьşlь bara

Qurqьnьclь sannar

Sonqь vaqьtta Gibraltar portьna hər kɵnne diərlek bik kyp sanda jaralanqan Angliə-Amerika soldatlarьn həm ofitserlarьn tɵjəgən sanitariə kimələrе kilep toralar. Bu dɵreslek turьnda Ispaniə gəzitələre bɵten dɵnjaqa iqlan ittelər. Mondьj xəbər Angliə xalqьnda nacar tə'sir qaldьrqanlьqtan həm jəşren ser acьla başlaqac, Cercil vaqiqəne jomşartьp kyrsətergə aşьqa. Menlərcə xərap itelgən həm qəripləngən Angliə grazdannarьnьn çəvaplьlьqьn yz ɵstennən tɵşery niəte belən citkə tajpьlьp qalьrqa qərar birde. Ul yzenen juqaltqan xalqьn alsu jaqtьlьqta qьna kyrsətergə ujladь həm anьn bik osta eşləgən bu eşen ajruca kyrsətep ytərgə turь kilə.

London gəzitələre kinəttən genə, ber nigezsez, Sovetlarnьn tɵrle daru həm dəvalau nərsələrenə birgən zakazьn, Angliənen bik nьq tьrьşuьna qaramastan, qьzqanьcqa qarşь, **yti almauь turьnda zarlanьrqa kereştelər.**

„Bulmaqac bulmьj. Ber nidə eşləp bulmьj. Yzenen aurularь kypter“, — dip ujlar uqucь.

Cercilnen propagandasь eckərək kerde həm Stalinnьn nərsələrgə zakazlar biryen iqlan itte. Stalinnьn birelgən zakazь, сьnnan da is kitərlek: „75 000 xirurgiə qajcьsь, 50 000 xirurgiə inəse, 10 000 rentgen apparatь, 100 000 kilogram aspirin, 100 000 kilogramm gljukoz, 200 000 şeşə insulin, 10 million ampul morfi . . .“

Min bu sannarnь, qurqьnьclь sannar, dip atadьm. Cɵnki bu sannar bujьnca qьzьl qəskərnen сьnbarlьqta kypme juqaltu jasaqanьn bik çinel kyz aldьna kiterep bula. Un million ampul morfi, Stalin tarafьnnan qəripləkkə əjlənderelgən Sovet xalqь ɵcen kirək bulqan! Un million! Ləkin aurunь tьnьclandьra torqan un million ampul morfinь da həm başqa darularnь da auru həm qəriplər ala almajacaqlar.

Cɵnki Angliə xalqь bu darularqa yze aptьrauda qalacaq həm Cercilgə monь jəşery mɵmkin tygel. Anarqa xəzer xianətcel rəveştə yzenen berektəşenen seren acьp birye də, miscənnər qarşьnda klaunnarca yzen kyrsəty də bu xəldən qotьluqa jardəm itməjəcək.

Bitaraf Irlandiə

Irlandiənen nьq rəveştə bitaraflьq saqlauь Angliədə kɵcle rizasьzlьq tudьra. Monь dɵresləy ɵcen kyptən tygel genə Angliə ministrlarьnьn berse: „Yzenen idejəse ɵcen zur qorbannar birep kɵrəşep kilgən Irlandiə, bygenge kɵndə keşelek tarixьnda in zur kɵrəş barqan ber vaqьtta, bitaraflьq saqlauьn bez ber vaqьtta da onьtmabьz“ digən belderyen kyrsəty çitə.

Irlandiəne Angliə həm Amerika jaqьna tartu ɵcen bik kyp caralar kyrep qaradьlar. Anь aclьq blokadasь belən qurqьtьp, tɵrle vəqdələr birdelər. Şunar qaramastan, Irlandiə, bolarnьn hər qajsьn da kisken rəveştə kire qaqtь. Şunьn ɵcen keckenə genə, xalqь dyrt millionnan da kim bulqan ber il, Angliə həm Amerikanьn qatь qьsuьna qaramastan, bitaraflьq saqlap kilə aluь belən hər kem də qьzьqsьna.

Bygenge Irlandiə, yzenen xuçalьq həm səjasi ireklege ɵcen auьr kɵrəş jьllarьnnan son, yzenə kirəkle bulqan bɵten nərsə belən tə'min itelgən. Sonqь jьllarda Irlandiənen qomumi xəle əkrenləp bulsa da, ləkin ɵzleksez rəveştə jaxşь jaqqa tərəqqi itte. Dɵres, əle 1942 nce jьlda qьna Irlandiəgə bodaj kitery ɵcen Quşma Ştatlardan çitərlek tonnaz ala almaqan vaqьtta, ildə iqtisadi krizis tuu qurqьnьcь bar ide. Ləkin bu jьlnьn jazьnda, Irlandiənen çir eşləre ministrь: „Irlandiə, Jevropa məmləkətlərenen bɵtenesenə qaraqanda da, şul çɵmlədən bitaraf dəvlətlərne də kertep, aşamlьq nərsələre belən kirəgennən artьq tə'min itelde“ dip belderde. Bu beldery tulьsь belən yzenen dɵreslegen kyrsətə.

Jəşel utrauda ikmək həm bərənge kartockasь digən nərsəne bɵtenləj belmilər. Aşamlьq nərsələrenen in əhəmiətlelərennən, şulaj uq koloniədən kiterelə torqan tauarlarnь da kertep, barь tik cəj həm şikər genə xisapqa alьnqan. It, maj xəzinəse şul qədər kyp ki, xətta Irlandiə bu aşamlьq nərsələren xəzer də cit illərgə сьqarьp tora.

Şuşь qədər jaxşь şartlarnьn buluь, irekle Irlandiə xɵkymətenen ber nicə jьllar elek totaştan xuçalьq caralarь ytkəry nətiçəsennən kilde. Angliədə eşləp сьqarьla torqan fabrik tauarlarьn yzendə buldьru maqsatь belən, yzendə çirle sənaqət buldьrdь. Ber yk vaqьtta zur kyləmdəge bolьnnarqa bodaj cəcə başladьlar. Hər jьl sajьn bodaj unьşь artьp toru səbəple, ilnen yzendə eşləngən aşamlьq nərsələre belən tə'min itydə çanlь şahit bulьp tora.

Şulaj itep, Londonnьn citlətep aclьq blokadasь aşa Irlandiəne yzenen səjasi maqsatь ɵcen fajdalanьrqa teləye kisken qarşьlьqqa ocradь. Yzennən yze bilgele ki, bu xəl, London həm Vaşington eşlekleləren bik az şatlandьra. Irlandiəgə qarşь kyrelgən səjasi caralarnьn da kɵtelgən maqsatqa ireşygə mɵmkinlek birməye Angliə-Amerika dairələrenen acularьn qьna qabarta. Irlandiə xalqь arasьnda yz ara rizasьzlьq tuar digən fiker yzen aqlamadь.

Irlandiədə səjasi xəlnen çiddi ikənen bik nьq xətergə alalar. Xəzerge suqьş başlanqanqa qədər, irlandlьlar, London belən hər vaqьtta da bulьp kilgən ьzqьşlarьn da yzenen Quşma Ştattaqь kypcelek ɵleşne təşkil itkən irlandlь tuqannarьna tajanьp kilgənnər ide. Yzlərenen kyp bulularь həm berdəmleklərе arqasьnda, Quşma Ştatlarьndaqь sajlaular nətiçəsenə irlandlьlar tə'sr itələr ide həm şunьn ɵcen alar belən xisaplaşьrqa turь kilə ide. Quşma Ştatlar acьqtan-acьq inglizlərgə quşьlьp həm Ruzveltnьn suqьş utь qabьzu səjasəte acьq yzgərgəc, bu vaqьttan son xəllər bik nьq yzgərde. Şuşь vaqьttan başlap Vaşington Irlandiəgə qarşь basьm jasap, Londonnьn kɵnbatьş Irlandiə portlarьna flot həm hava flotь ɵcen tajanьc punktlarь tɵzərgə sorauьn ytərgə məçbyr itte. Şulaj uq Ruzveltnьn azьq-tɵlek nərsələre belən tə'min ity ɵcen Irlandiəgə jɵk kimələrе birydən baş tartuьn da duslьq bilgese dip əjtye qiьn.

Şulaj itep, Irlandiənen irekle xɵkymətenen xəle, anьn nьq bitaraflьq saqlarqa tьrьşuьna qaramastan, bik qatlamlь həm qurqьnьc astьnda. Xəzerge kɵndə Irlandiə bɵtenləj jalqьz həm anar tajanьc bulьrlьq ber genə zur dəvlət tə juq. Şunar qaramastan Dublinedə kynel tɵşenkelekkə birelmilər. Irlandiə xalqь yzenen kɵcenə nьq ьşana. Alar nьq berləşkənnər həm yzlərenen xoquqlarьna tajanalar. Beznen cornьn zur suqьşьna qatnaşmьj, bitaraf bulьp qalьrqa omtьluь şunarqa nigezləngən.

QƏJAZ ISXAQI

(Dəvamь. Başь uzqan sannarda)

Taqь ber nicə sə'allər birde, çəvaplar aldь. Irtəgə beleşergə vəqdə birep əlgermədə сьņqьrau caltьrattьlar. Xalьq taqь zalqa aşьqtь. Ber gruzin artistь urьs marçasь çьrladь. Taqь milli parcalar kitte. Kicneņ soņlьqьn belep polkovnik aqrьn qьna сьqьp kitməkce buldь. Ber keşe belən kyreşmicə-nitmicə kiemnəren alьrqa totьndь. Kiemne kiep beterə almadь, qart qьna ber xatьn kilep qulьn tottь. Jartь urьsca, jartь tərekcə itterep səjlərgə totьndь. Polkovniknьņ iskərtməstən qulьn ypte, jьlarqa totьndь. Timerqəli aptьrap qaldь, ber nərsədə aņlamadь. Xatьn jalьnu, jalbaruьnda buldь. Cittərək tora torqan ber jeget kilep məs'ələne aņlattь. — Bolar cerkaslar ikən, ber uqlь tuzinlь qəskərgə jazьlam dip dərtlənep jəri ikən. Şunьņ əcen atlar alьp, iərlər xəzerləp, qorallar çinap mataşa ikən. Menə şunь əllə kemnər kyrsətkənnər də, inqilabqa xəzerlənə dip qulqa alqannar. Janьnda bik kyp qoral tapqanqa, imeş qəskəri məxkəməgə birələr di. Şunьņ əcen anasьnьņ qotь ocqan, şuņarqa jardəm sorьj. Polkovnik ber qəriza jazu xaqьnda kinəş birde. fələn itte. Ləkin qarcьq jьlauьnnan tuqtamadь. Cerkascalatьp, tərekcələtep, qьcqьrьp-qьcqьrьp jьlap, taqь polkovniknьņ qulьn ypte. Ajaqьna tezlənde. **Timerqəli monьņ da ismen. familiəsen jazьp aldь. Beleşergə vəqdə itte. Xatьn taqь jьladь, taqь kəlde. Şul auьr xistən qotьlьr əcen Timerqəli tizrək havaqa сьqtь.**

Kyrgənnər. işetkənnər belən başь qazan kebek qajnaqanqa, ul əjenə qajtьp joqlьj almajacaqьn xis itep, aqrьnnap qьna şəhər bujlap kitte. Anda da, monda da podvallarda muzьjka tauьşь işetelde. Uramnьņ hər pocmaqьnda iserek ofitsər ocradь. Uram bujьnda əzelməjencə atlarda, aftomobilиərdə marçalar təjəp kəjef-safa cikkən ofitsər karvanь əzelmədə. Şьr-сьr itkən marça tauьşь qaj vaqьtlar bəten şəhərne tutьrdь. Restorannьņ acьlьp kitkən işegennən tulьp сьqqan muzьjka. iserek tauьşь dənjanь tutьrdь. Ul şul tauьştan. şul səfaləttən başьndaqь qəderle ujlarьn saqlau əcen keckenə uramqa borьldь. Ber nicə adьm atlarqa əlgermədə. xezmətce marçalar belən jəri torqan kazacejlarqa. anьņ artьnnan marçanь tilertep qьcqьrta torqan soldat tərkemenə ocradь. Anda-monda. ava-tynə kilə torqan soldatqa. qьcqьrьp. çьrlьj torqan kazacejqa bərelde. Taqь borьlьp jaqtьraq uramqa сьqtь. Ujьna cumьp ber nicə minut kitə almadь — polkovnik. polkovnik! digən tauьşnь işette. Əjlənep qararqa əlgermədə. ike jaqьna ike marça çitəkləgən ber qьzmaca general kilep kyreşte: „Tanьş bulьqьz. Marja Ivanovna. Jelina Petrovna. Qaja monda jalqьz jərisez. əjdəgez ştabqa. bəten dus-iş anda. sezgə fronttan kilgənnərgə azьraq hava alьrqa kirək“ dide. Şaqtьj iserep əlgergən Jelina Petrovnanь Timerqəliefkə çitəklərgə turь kilde. Yzennən-yze ştab restoranьna kitelde.

Generalnьņ işekkə ber nicə mərtəbə ciertyenə. işek tar qьna acьldь və annan ərmənme. gruzinmь — berse başьn tьqtь. Bolarnь ber mərtəbə qarap alqannьņ soņьnda. tanьmaqan Timerqəliefne kyrep. aņa kyz tegep: „Sezgə kem kirək?“ dide. General: „Ul beznen berlə, beznen qunaq!“ dip tybən taba iltə torqan ber nicə basqьcnь təşep juqaldь. Şьrqьldap kələ torqan iserek Jelina Petrovnaqa jardəm itə-itə aqrьnlap Timerqəli də podvalqa kerde. Tar qьna itterep eşləngən karidornьņ ike jaqьnda tasbiq kebek itep kabinctlar tezelgən ide. Alar eclərennən сьr-сьr tauьşlar işetelə və qajberlərennən urьscalap çьrlar, biy tauьşlarь kilə, qajberlərе qaraņqь məcet kebek bum buşlьq xise

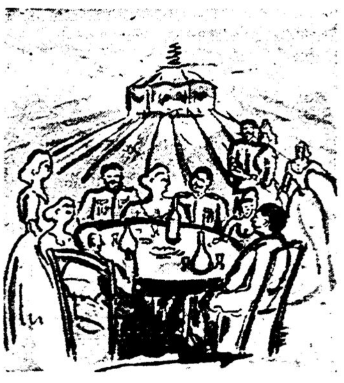

Məçeles ujnadь, kəlde, çьrladь . . .

qaldьra ide. Qunaqlar taqь ber borьldь, taqь ber buş bylməne ytte, işek acьldь. Timerqəlineņ kyz aldьna elektrik jaqtьsьna cumqan zur ber bylmə taşlandь. Bylmənen urtasьndaqь əstəl əstenə dənjadaqь bəten təstə şeşələr tutьrьlqan, anьņ tərle jaqlarьna tərle aş aldь aşamlьqlarь. mivələr tyşəlgən ide. Juqarь tyrdə Timerqəlineņ Port-Artur iptəşe Petrof utьrqan. anьņ ike jaqьna şəfqət tutaşlarь kiemendəge 25 le — 30 lь ike marça çirləşkən. Alarnьņ kyrşesenə ber kazacej generalь. anьņ kyrşesendə taqьn ber bujanqan marça. anьņ kyrşesenə ber polkovnik, taqь marça, taqь polkovnik. taqь marça. Əstəlneņ tybənenə bajaqь intendant sobitь. anьņ janьna qьzьl jaņaqlь jəş kenə ber zandarm kiemendəge sobit. Iņ tybəndə genə bajaqь nomerda ocratqan ərməni utьrqan ide. Jaņa qunaqlarqa urьn birer əcen barda sikerep tordь. General Petrof qьzarqan kyzlərе belən kələmserəp: „Monda general. monda polkovnik!“ dip tyrdə urьn kyrsətte. „Tanьşьqьz əfəndelər. beznen atlь qəskər qəharmanь polkovnik Mirxəjdər Batьrgərəjevic Timerqəlief“. Polkovnik Mirxəjdər şəfqət tutaşlarьndaqь xatьnnarnьņ qajsьsьnьņ kenəzьna, qajsьsьnьņ grafina ikənen belde və irlər arasьnda Peterburgnьņ arestokrat qailəseneņ isemnəren işette. Intendant sobitnь general: „Bu beznen damьlarnьņ səjgən jegetlərе. beznen jəş ofitsər knəz Abalinski“ dide. Annan kyeep ərmənge: „Beznen qəskərgə əllə niqədər xezmət itkən. Qьrapit Qьrapite! Əfəndelər. ber-beregez belən duslaşьqьz!“ dide. Polkovnik Mirxəjdər utьrьrqa əlgermədə. Qьrapit şampanski şeşələrennən bakallarqa tutьra başladь. Qьzmaca ber xatьn da ajaqqa qalqьp: „Beznen qəderle məsafirьbьz. urьs qəskərenen bahadirь. urьs bajraqьn Fərqət jьlqasь janьna qədər iltkən polkovnik Mirxəjdər Batьrgərəjevic isənlegenə və anьņ taza qulьndaqь urьs bajraqь Bəqdatqa, Bəsərə korfuzenə qədər çilferdəvenə ecəbez, jəşəsen polkovnik!“ dip qьcqьrdь. „Ura“ digən tauьş bəten bylməne aldь. Taqь ecərgə taqь xəjlə buldь digən kebek həmməse bakallarnь təbenə qədər ecep beterdelər. Berse muzьjka dip qьcqьrdь. Əllə qajdan muzьjkantlar kilde. Ərmən, gruzin, azərbajçan kəjləren ujnarqa totьndь, ecy kitte. Isənlegenə ecelməgən ber kem də qalmadь. Soņьnnan restoran xuçasьnьņ saulьqьna da bakal kytərelde. Isery tirənəjgənnən tirənəjde. Qunaqlarnьņ bik kybese Timerqəlief belən sinleminnelek əcen ecte. Əllə nicəse kilep, min yzemdə tatar, babaj qьna cuqьnqan, əbi genə cuqьnqan. Tatar xalqь pat xalьq, fələn dip səjlənde. Məçeles ujnadь, kəlde, çьrladь, u kilde. Xatьnnar acьldь, adəp qactь. Fəqət Mirxəjdər genə isermədə. Ul iptəşlərе qədər ecsə də, əllə ni iserep kitə almadь. Monda urьs qəskərе arasьnda bulsa da, baja qьna kyrgən keşelər, manzaralar monьņ kyzennən kitmədə. Şularnьņ ərnye, sьqranuь yzen-yze onьttьrmadь, ul Timerqəli bulьp qaldь. Kyzeneņ ocь belən genə qarap Qьrapit Qьrapitenьņ da təmam ajnьq ikənen kyrde. anьņ ajnьqlьqьnnan kənlədeme. əllə şul ərmənineņ bəten şul zur məçelesne idarəsennən xurlandьmь, aņarqa qarşь çirəny, xurlanu xisennən mərakkə ber auьr xis biləde. Berse ecep, berse kəlep, berse çьrlap mataşqanda, ul hic ber vaqьt yzeneņ auьr xislərennən qotьla almadь.

Menə berse qьzlar dip qьcqьrdь. Ozaqlamadь balalajkalь muzьjkantlar belən 6—7 jəş qьz kerep biergə totьndь. Bu qьzlarnьņ aralarьnda qartajьp kilə torqan jəzen innekbujaular belən təzətkən qьzlar bulqanь şikelle. 13—14 jəşlek qьzlar da juq tygel ide. Xalьqnьņ ber tuqtamьjьnca qьcqьrularь. qьzlarnь ecertep-aşatьp avara bulularь arasьnda. Mirxəjdər Qьrapit Qьrapitenьņ ike jəş qьz belən tərekcə səjləyen işette və bik tiz ike qьz „Zəjbək“ biyen başladь. Ecy. qьcqьru. ujnau. kəly arasьnda Mirxəjdər tege qьzlarnьņ bersen caqьrьp. sin tərek qьzьmь dip tərekcə səjləşə başladь. Qьz elgərе qurьqtь. bolardan əllə kemne kyze belən ezləde: „Əyət tərek qьzь. bez monda ərmənnərdə torabьz. bez dyrt qьz. fəqət aman bəkem səjləmə! Bezi yldererlər. hər kən dəjyrlər“ dide. qacarqa tьrьştь. Mirxəjdər alarnьņ qajda torularьn soradь. „Vallahi bəkem belməjyrem. işetə arbaja udьrtьrlar kitəjyrlər. soņьra kitəjyrez. hər kən byjlə. berebez rəstə tyçde“ dide də. əllə nidən qurqьp bik tiz qactь.

(Dəvamь bar)

Cit ildə

Qьzьl tasma bulьp tau artьnnan
Taņ şəyləse başьn kytərde,
Irkə qoşlar matur çьrlar belən
Qarşьladь çəjge irtəne.

Jəmle çəjneņ esse qojaş nurь
Çilək-çimeşlərne peşerə,
Çəjge taņlar həm moņlь kiclər
Tuqan ilne iskə təşerə.

Doşmanьma qarşь xezmət frontьnda
Talmьj minem kəcle qullarьm,
Irkeņ əcen kərəşəbez ilem
Azat itər sine batьr ullarьņ!

Q. ŞƏMSEQƏMƏR

Məxəbbətem iləmə

. . . Qol buludan — ylem artьq! . . . diep
Ciklənməgən irek jaratqan,
Tik bəjsezlek siņa alьr əcen
Danlь gyzəl çireņ taratqan
Batьrlarnьņ ajaq tauьşlarь,
Işetəmseņ, nicek jaqьnlьj! . . .
Çiņy kərəşenə caqьrьp orqan
Auazlarь nicek jalqьnlьj! . . .
Menə sineņ gyzəl çir-tufraqьņ
Tudьrqan bu ylməs batьrlar
Qasьrlardan birle sine buqan
Barlьq boqaularnь vatarlar!!!
Kyp jəzjьllar bujь tufraqьnda
Şaşьp qorban jotar ylem də,
Tir . . . jəş . . . qannar
Belən haman, haman
Kinlek sorap jatqan kyleņ də:
Barьsь da tiz,
Əjje, əjje tizdən
Juqalьrlar!!!
Məņge betərlər!!!
Biləysə kyk. sine buьp torqan
Qanlь jьllar sinnən ytərlər!!!
Həm şunnan soņ məņge
Jəşər gəlle,
Sanduqaclь baqca bulьrsьņ!
Tir . . . jəş . . . qannar qojmьj,
Betməs şatlьq
Belən uzar tormьş qorьrsьņ!
Jə, tuqan il!
Bar jamanьņ kyrep
Nicek itep sinnən vaz kicim?!
Kiləcək şat dəyerek kyrmiencə.
Qəmsez. tьnьc nicek gyr qocьjm?!
Juq. tuqan il!
Nicaqlь min şulaj
Teləsəm də esli almьjmьn!
Nicek kenə bulma. tik yzenne
Onьtьp. səjmi jəşi almьjmьn!
Sin maturşьņ!
Miņa bik jaqьnsьņ!
Tuqansьņ!
Juq. ygi tygelsen!
Kəz-qьş kənen kyrməs
Məņge jazsьņ!
Məņge baqca!
Bьlbьl. jəm. gəlsen!!!

Y. Nauruz

● Paləstinadaqь jəhyd ojьşmalarь Məskəy konferensiəsenə həm Stalinqa — Paləstinada jəhyd dəvləte təzy məs'ələsen jəhydlər fajdasьna xəl qьlunь ytenep məraçəqət ittelər.

● Tən jaq Italiədəge german qorallь kecləreneņ baş komandanь marşal Rommel' yzeneņ baş kvartirьnda Italiə xərbi ministrь marşal Gratsianinь qabul itte.

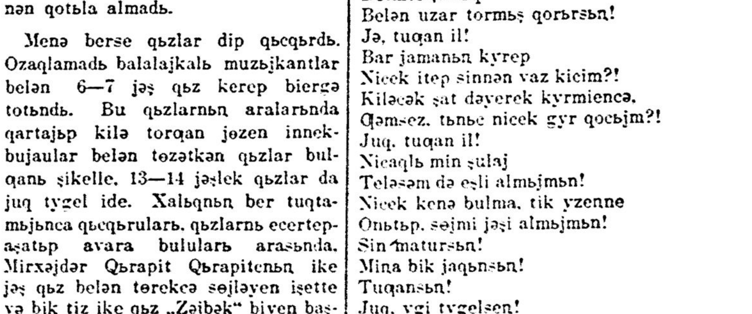

Qara dingez jarlarьnda saqta

Stalin həm Trotski

Xakimiətne yz qulьna alu өcen Stalin yzenenꞑ inꞑ qurqьnьclь bulqan kөndəşen — Trotskinь „ajaqtan jьqunь“ təp maqsat itep ala. Trotski Stalinnьnꞑ xakimiətkə meny julьnda zur kirtə bula. Kyp jьllar bujьnca ike arada barqan kөrəş barь tik kyptən tygel genə Meksikada təmamlana. Stalin tarafьnnan jallanьlqan yteryce Trotskinьnꞑ başьn cykec belən suqьp vata.

Soꞑqь kөnnərdə Jevropa mətbuqatьnda „Trotskinь yteryce 20 jьlqa sərgengə xөkem itelgən“ dip beldery, Stalinnьnꞑ bu qanlь yc aluьn taqь ber mərtəbə isebezgə tөşerde.

Stalinnьnꞑ Trotskidan kөnnəşye həm soꞑьraq anь kyrə almaucьlьqь 1917 nce jьldan uq başlandь.

Sovet mətbuqatь, Stalinnь „Lenin firqəsenenꞑ berdəmlegen, anьnꞑ sailьqьn ber jaqqa da tajpьlmьjca saqlaucь həm bol'şevizm doşmanь Trotskinьnꞑ cьn jөzen acьp biryce“ diep kyrsətep kilde. Cьnbarlьqta Stalinnьnꞑ Trotskinь kyrə almaucьlьqь — anьnꞑ yzenə qaraqanda talantlьraq həm kybrək belemle buluьnnan kөnnəşydən kilep cьqa.

Trotskinьnꞑ məhaçirleknenꞑ başьnda torucьlar arasьnda buluь, anьnꞑ şoma qələme, kyp cit tellərne belye həm anьnꞑ Stalinqa qaraqanda aqьllьraq buluь — həmməse də Stalinda kөnnəşy acuьn kөcəjttelər. Ul, Trotskinьnꞑ aꞑa hər vaqьtta çirənep qarauьn sizep kilde. Ber aftornьnꞑ syze bujьnca: „Stalinnьnꞑ ber kyrneşe genə də Trotskida zur çirəngec tudьra ide“ di.

Trotskinьnꞑ yzenenꞑ jazmalarьnda da Stalinqa çirənep qaraqanlьqьn kyrergə mөmkin. Ul ber jazmasьnda: „Stalin minem belən jaqьnnaşьrqa jөrde. Min soꞑqь vaqьtlarda qьna anьnꞑ tarafьnnan beznenꞑ arada jaqtьlьq tudьrьrqa tьrьşunьnꞑ səbəplərе nərsədən buluьn aꞑladьm. Stalinqa, Lenin tarafьnnan anьnꞑ өstennən bulqan kyzətygə qarşь kөrəşy өcen, minem jardəmem kirək ide. Bu juldaqь anьnꞑ hər teləgenə qarata min instiket belən kire atlьj həm aꞑa quşьlmьj idem. Berence vaqьtlarda, şuꞑardan başlap Stalinnьnꞑ miꞑa qarata qurqaclьq, jəşerten doşmanlьqь tudь . . .“

Stalin tarafьnnan Trotskiqa qarata bulqan hөçym Lenin auьrqannan soꞑ, berence kөnnərdən yk başlana.

Trotskinьnꞑ əjtye bujьnca xəl tybəndəgecə bula: „Miꞑa Leninnenꞑ auьru turьnda barь tik өc kөnnən soꞑ qьna xəbər ittelər. Minem doşmannarьm bulьrqa xəzerlənycelər, berence nəybəttə Stalin, nicektə bulsa yzlərenə vaqьt məs'ələlərnenꞑ tragik rəveştə ciselyen həm irtəgə, jəisə bygen yk julbaşcьlьq eşe kem qulьna kycəcəge xəl qьlьnuьn kөtərgə mөmkin ide. Şuꞑa kyrədə minem doşmannarьm yzləren bu juldaqь xərəkəte өcen ber genə kөnne otunь da bik mөhim itep sanadьlar. Alar arasьnda qolaqtan qolaqqa sөjləşy həm miꞑa qarşь kөrəş jullarьn ezləy başlana. Bu vaqьtlarda miꞑa qarşь qujar өcen „өclek“ (Stalin — Zinov'jef — Kamenof) ojьştьru fikere tua.

Bu „өclek“ yzenenꞑ bөten xərəkəten miꞑa qarşь kөrəşkə baqьşlьj. Lenin ylgənnən soꞑ, anьnꞑ urnьna qanun bujьnca yzləren utьrtu өcen kirək bulqan tajanьclarnь xəzerləyne „өclek“ yzenenꞑ təp maqsatь itep ala. „Өclek“ ber nicektə yzen miꞑa qarşь kөc itep quja almьjca, ul miꞑa qarşь barь tik Leninne genə quja ala ide. Ləkin monьnꞑ өcen Leninnenꞑ „өclek“kə qarşь tora almaslьqь kirək bula. Başqaca əjtkəndə, „өclek“nenꞑ uꞑьşь өcen Leninnenꞑ өmetsez auьruь, jəisə anьnꞑ movzaligə bazamlandьrьp qujьlqan məjete kirək ide. Ləkin monьnꞑ belən genə alar qənaqətlənmilər. Alar bu xərəkətlərе vaqьtьnda mine də vaqьtlьca saftan cьqarьrqa tьrьşalar. Cьnnan da 1923 nce jьlnьnꞑ kөzendə məs'ələ şulaj xəl itelde“.

Trotskinьnꞑ sələmətlege nacar buludan Stalin şajtan çitezlege belən fajdalana. Leninnenꞑ yly kөnnərе jaqьnnaşqan sajьn, firqə arasьnda „Trotski, Lenin ylgəc xakimiətne yz qulьna kөc belən alьrqa ujlьj ikən, ul suqьş həm diꞑgez eşlərе xalьq komissarь bulqac Qьzьl Armiənenꞑ aꞑarqa bujsьnuьnnan fajdalanьrqa teli“ digən xəbərlər tarata. Essad-bei „Stalin“ digən kitabьnda: „Auьru bulqan Lenin urnьna XII nce firqə sjezdьnda notьq Trotskiqa tapşьrьla digən xəbər işetelgəc, Stalin belən Kamenof iske firqə əqzalarь arasьnda qolaqtan - qolaqqa: „Trotski səjasi notьqnь yzenə almaqcь bula, ul xakimiət başьna menərgə tьrьşa. Iptəşlər, şulaj uq sez aꞑa ilnenꞑ həm firqənenꞑ berdən ber xuçasь bulьrqa jul qujasьzmьnьj?“ digən fiker taratularьn kyrsətə.

Trotskinьnꞑ auьruь arqasьnda Stalin yzenenꞑ aꞑa qarşь jauьz hөçymenenꞑ nətiçəsenə ireşə. Tabiblar Trotskinь Kafkazqa dəvalanьrqa çibərələr. Trotski Məskəydən kitə.

Tiflis stansasьnda Trotskiqa Stalinnan „Lenin ylde“ dip jazьlqan telegramma tapşьralar. Trotski telegrammanь uqьqac ta telefonqa taşlana. Anь Kreml' belən totaştьralar:

— Qajcan Leninne kyme bulacaq?

Timꞑer cьbьqnьnꞑ ikence jaqьnda Stalin sөjləşə:

— Şimbə kөn. Sez barьber qajtьp өlgerə almьjsьz inde. Kafkaz riv'erasьna barьqьz, yzegeznenꞑ sələmətlegegezne saqlaqьz.

Trotski yzenenꞑ səjaxəten dəvam itə. Ul telefon aşa anьnꞑ belən sөjləşkən keşenenꞑ aldaqanьn belmi. Leninne kymy jəkşəmbə kөnne bula. Trotski bu kөngə, vaqьtьnda Məskəygə qajtьp çitə alьr ide.

Ləkin Trotski qajtmadь. Qьzьl məjdanda jөz meꞑləgən eşcelər xəzer ilnenꞑ berence keşese bulьp qalqan — Trotskinь kөtələr. Ləkin alarnьnꞑ kөtylərе buşqa bula. Eşcelərgə ber kemdə Trotskinьnꞑ ni səbəptən Məskəydə bulmauьn aꞑlatьp birmi. Xalьq arasьna, Leninne kymgəndə, Trotski Kafkazda pөxtə sarajlarda, pol'malar arasьnda jal itə, digən xəbər taratьla.

Lenin tabutь artьnnan başlarьn tybən iep, jөzlərenə zur qajqьlь tөs birep, meꞑləgən eşcelər aldьnda, nacar qьna eşcelər kiemenə kiengən — Stalin, Kamenof həm Zinov'jef baralar.

Intriga həm provakatsiələrnenꞑ bөjek ostazь Stalin doşmanьna qətqi udar jasьj. Teatr kəmitcese ostalьqь belən Lenin tabutь өstendə — aꞑa ant ityce, anьnꞑ ьşanьclь uqucьsь rolen ujnьj.

Stalin tizdən Trotskiqa ikence udarьn birə. Ul, Trotskinьnꞑ bol'şeviklar firqəsendə bulmaqan vaqьtta Cexiedzegə jazqan iske xatьn coqьp cьqara. 1924 nce jьlnьnꞑ 19 ncь nojəbrendə profsojuz yzək komitetьnьnꞑ plenumьnda bu xatnь plenum vəkillərе aldьnda uqьj. Xatta: „Lenin — rus eşcelərе xərəkətenenꞑ çiteşsezleklərennən professional fajdalanucь... Leninizmnьnꞑ bөten tөzeleşe aldaucьlьqqa həm jalqancьlьqqa qorьlqan... Ul yzenenꞑ ecendə çimeryce aqulь kөclər başlanqьcьn jөrtə ...“ dip jazьlqan bula.

Trotskinьnꞑ Leninne kymgən vaqьtta bulmauь, bu xat vaqiqəse belən bəjlənelə. Trotski Leninnenꞑ iske doşmanь bulьp tanьla həm ul bu ujьnda otьlucь xisabьnda qala.

Bu udarlardan soꞑ ul jaꞑadan ajaq basa almьj.

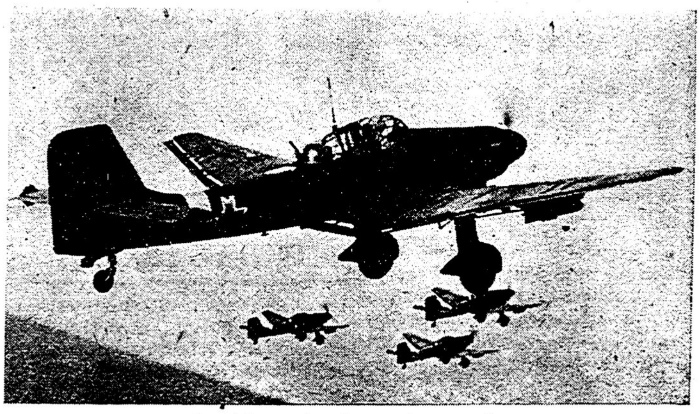

Rumьjniə ocqьclarь doşmanqa qarşь ocalar

Ike arada duslьq

Gəzitəbeznenꞑ bu sanьnda, kөncьqьş өlkələrennən eşkə kilep, Berlin şəhərenenꞑ N. zavodьnda eşləyce tatar qьzlarьnьnꞑ xatьn urnaştьrabьz. Bu xat, german xatьn-qьzlarь belən kөncьqьş өlkələrennən kilgən eşcelərnenꞑ duslьqьn həm alar turьnda german xatьn-qьzlarьnьnꞑ zur qajqьrtucanlьqьn kyrsətə.

Idarə

Kөncьqьştan Germaniəgə eşkə kilgən həm Berlin zavodlarьnьnꞑ bersendə eşləyce xatьn-qьzlar toraqьnda julbaşcьlьq ityce nemes xanьmь frau Tron yzenenꞑ өstenə jөkləngən burьcnь zur namus belən yti. Toraqtaqь qьzlar aꞑarqa „beznenꞑ əniebez“ diep jөrtələr həm ul cьnnan da biredəge sigez jөzləp qьzlarqa ana bulьrqa lajьqlь xanьm.

Anьnꞑ xezmət kөne irtə, bik irtə başlana. Eşkə kily belən yzenenꞑ өstenə eş xalatьn, ajaqьna çiꞑelcə başmaqьn kiep, jorttaqь qailə eşen qajqьrtucь analar tөsenə kerep, hər ber çiteşsezleklərne kyzətergə, bylmədəge tazalьqlarnь qararqa, aş peşery urьnnarьn tikşerergə kereşə.

Şuşь eşlərdən arqannan soꞑ, qьzlarnьnꞑ eşləy urьnnarьna — fabrikaqa barьp, alarnьnꞑ eş şatlarьn kyzdən uzdьra. Eşləy şartlarьnda çiteşsezleklər bulsa, fabrik çitəkcelərе belən sөjləşep, jaxşь eş şartlarь tudьra.

— Alar minem qьzlarьm, min alarnьnꞑ analarь. Şunьnꞑ өcen alarnьnꞑ tormьşlarьn min qajqьrtьrqa tieş. Başqa ber kem də alarqa auьr syz əjtergə xaqlь tygel, — di ul.

Jəkşəmbedə ber xanьm jort eşlərenə bulьşu өcen berər qьzьn buşatuьn sorap kilə.

Tron xanьm:

— Ni өcen bezgə kildegez? Ni өcen başqa çirdən ezləmisez?, — dip sorьj.

Kilgən xanьm:

— Seznenꞑ qьzlarьqьz cistalar. Yzləren jaxşь, mədəniətle totalar dip sөjlilər.

— Minem qьzlarьm keşegə bulьşьrqa jөrmilər. Alar jal kөnnərendə kinoteatrlarqa həm başqa kyꞑel acu urьnnarьna jөrilər, — di Tron xanьm.

Əjje, ul analarca qьzlarь turьnda qajqьrta. Jal kөnne qьzlarnьnꞑ nindi kiem kienep cьqularьn kyzdən kicerə. Xətta manikurlarьna qədər tikşerep, bөtenesen barlap, jaxşь jөrylərеn teləp ozatьp qala. Qьzlarnьnꞑ yz ara cьqqan aꞑlaşьlmaularьnda ul analarca yze xəl qьla. Alarnь caqrьp ygetli. Cit ildə ber tuqan kebek tatu, jəşərgə kirək diep, alar arasьnda duslьq xise ujata, ber-berenə ixtiram belən qararqa өjrətə.

Şunьnꞑ өcen qьzlar yzlərе də anьnꞑ hər ber quşuьn tьꞑlьjlar, anь zurlьjlar, aꞑar ixtiram belən qarьjlar.

Tron xanьm şundьj kyp sandaqь qьzlarnь tərbiəli. Alarqa Jevropa kul'turasьn yzləşterergə jardəm itə. Tron xanьmnьnꞑ şul qьzlar өcen yzenenꞑ şəxsi tormьşьnda kyp auьrlьqlar kicergənen də sөjlilər. Ləkin ul alarqa bulqan məxəbbəten hər nərsədən də juqarь sanьj.

Tron xanьm tatar qьzlarь Zəkiə, Xədicə həm Fajzələrne də tərbiəli. Ul alarnь da yz balasь kebek jarata.

Q. T.

Finləndiəne taləp itələr

Vaşingtonnan Rejter agentlьqьnьnꞑ xəbər itye bujьnca, Məskəy kiꞑəşməsendə „syzsez birely“ taləbe belən Finləndiəgə mөraçəqət itərgə qərar birgənnər. Bu Sovet taləbenə ingliz-amerikalьlar riza bulqannar.

Ingliz - amerikalьlar Finləndiəne aclьq belən intektery janaularь aldьnda tuqtap qalmьjlar. „Dejli Sketc“ gəzitəse xəbər itkəncə, ingliz-amerikalьlar suqьş soꞑьnda, berence nəybəttə, azьq-tөlek belən yzlərenenꞑ berektəşlərеn həm jaqtaşlarьn tə'min itərgə ujlьjlar. Xəzerge vaqьtta Germaniənenꞑ berektəşlərе bulqan Finləndiə, Vengriə həm başqalar kirək jardəmneꞑ soꞑqa qalьp alьrqa tieş bulacaqlar.

AQŞ həm Kanada

Vaşingtonnan rəsmi xəbər itylərе bujьnca, Amerikanьnꞑ Kanadadaqь, Kanadanьnꞑ Amerikadaqь vəkillərе, ilcelər dərəçəsenə kytərelələr. Vaşington xəbərendə əjtelgəngə qaraqanda, Kanada, cit dvlətlərdə ilcelərе bulqan, berence dominion bulacaq. Yz nəybətendə Amerikanьnꞑ Quşma Ştatlarь da Britaniənenꞑ dominionьnda yzenenꞑ ilcesen totqan berence il bulacaq. Monьnꞑ bujьnca Amerikanьnꞑ dəvlət departamentь vəkile bolaj dide: bu diplomatik adьm Kanada belən AQŞ nь taqьn da jaqьnajtьr. Ikence tөrle əjtkəndə, bu cara Kanadanь AQŞ qa quşu bujьnca berence adьm rəveşendə qaralьrqa tieş.

Tөrkiədə çir tetrəy

Ənqəradan xəbər itylərgə qaraqanda, Tөrkiədə jaꞑa çir tetrəy bulqan. Xəzergə qədər alьnqan məqlumatlar bujьnca, bu çir tetrəy vaqьtьnda ylycelər sanь 2719 keşegə çitə. 1084 keşe auьr həm 3321 keşe çiꞑel rəveştə jaralanqan. 1439 jort bөtenləj çimerelgən həm 1570 jort qatь rəveştə zararlanqan. Bu өlkədəge timer jullarnьnꞑ kyp өleşe vatьlqan. Şulaj uq 19 auьl bөtenləj çimerelgən.

Çavaplь redaktor leg. Qiam Qəllef.
Tatarische Zeitung „Idel-Ural“.
Berlin W 8, Behrenstraße 65, III.
Druck: Deutscher Verlag, Berlin.